

nog verder en tast ge ook zijn godslentig zedelijk karakter aan, door hem uit te maken voor een dwaas, d. i. een deugtelijk, of door wat daarmee gelijk staat, dan ging er haat uit uw ziel tegen hem uit, en wie zijn broeder haat is een doodslager. En vandaar dan ook die scherpe, harde waarschuwing van Jezus: Wie zich zoover vergaat van haat tegen zijn broeder te handelen, en hem een dwaas noemt, is strafbaar door het helische vuur.

Lees nu over zulk een uitspraak van Jezus toch nooit heen. Het is zulk een ontzettend zeggen van uw Heiland, vooral zoo ge indenk, hoe keer op keer, elken dag van de week, zulke winnige, bittere woorden van haat door broeders in Christus' Kerk tegen elkander gebedigd worden. Het is zoo, niet wij mogen er over oordeelen, of een boos en bitter woord meer in de drift van het oogenblik, dan gewild over de lippen kwam, en dus of het uit haat oprecht. Dit weet alleen wie zoo bitter sprak zelf, en de Kenner van zijn hart weet het. Maar het jammerlijke in de gemeente des Heeren is, dat ieder er op zijn beurt getuige van is, hoe toorn, onrechtvaardig toorn, toorn in bittere woorden overgaande, vaak opwelt tot tusschen de broeders en zusters in eenzelfde Christelijke huisgesin, zoo maar niet tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, en dat zoo goed als niemand daarbij denkt aan het strenge woord van Jezus, dat wie zó doet, er zijn eigen zaligheid om kan verliesen, en in de hel kan terecht komen. Het is alsoo Kato tegen Abel, de eerste aandrif der zonde om elkaar niet te zoeken, maar, af te stooten, niet te kunnen velen dat de ander meer is, en hem weg te wenschen dat hij ons niet meer hindert.

Vroeger heeft lust aan het vreselijke den mislag begaan om die verwijzing naar de hel om te zetten in een ijselijke afschijdering van verlorenen, die in een hoog opvlammend vuur lagen te verzengen en te verschrieken, en dit is de hel aardich maken, juist dezelfde fout als het afschijden van de zaligheid in aardische gemetingen, zooals de Koran dit doet. Maar nog veel verkeerder is stellig wat men thans pleegt te doen, door de hel en het helische vuur te willen wegcijferen, alsof alleen zekere beelddsprak bedoeld ware. Of heeft Jezus niet uitdrukkelijk en omstandig betuigd, dat zoo ge verloren gaat, ook *het heel lichaam* in de hel zal geworpen worden?

En daarom, houdt u toch aan Jezus. Jezus legt er zulk een nadruk op, en zegt opzettelijk: Zoo hebben de ouden het gezegd, maar ik zeg u, en dan komt dat harde, scherpe woord, dat wie zijn broeder in haat begijnt, strafbaar zal zijn door het helische vuur.

Die wijzen onzer eeuw, die u zeggen, dat er geen wezenlijke hel is, dat van een helich vuur niet mag gesproken worden, dat dit alles overdachtelijk moet uitgelegd, zij weten er niets van. Jezus daarentegen kwam van de overzij van het graf tot ons. Hij alleen wist het hoe het is. Hij wist het met volle zekerheid. En hij heeft met een *maar ik zeg u* het u zoo bang en diep-ernstig op het hart gebonden: Spreek, handel toch nooit in haat jegens uw broeder. Ge wint er niets mee, en ge maakt u zelf er strafbaar door met niets minder dan met het helische vuur. Het gaat vlak tegen den Christus in, en het is uit Kato en uit den demon die Kato aandreef en voor eeuwig verdelst.

En het na toch op de gradatie in Jezus' toorn. Reeds als ge in uw hart ten onrechte toorn tegen uw broeder, maar uw toorn nog inhoudt, zijt ge schuldig aan het Gericht. Zoo ge uw toorn tegen uw broeder laat uitkomen, soodan ge hem een domoor of alskulken scheldt, en aldus zijn verstandelijk vermoogen beledigt, zijt ge schuldig voor den Grooten raad, die den schuldige steenigen laat. Maar zoo ge nog verder gaat, en zelfs zijn zedelijk karakter aantast, en hem scheldt voor een deugnet, een lasteraar, een leugenaar of wat ook zijn zedelijke wezen raakt, komt niet op hem, maar op u de straf, en dan geen mindere straf dan het helische vuur.

De liefde onder zijn volk, de broederlijke onder zijn verlorenen, leden van hetzelfde mystieke lichaam, is Jezus' heilig. Hij wil en kan niet dulden, dat die heilige liefde onder de zijnen wordt aangetast en verzaakt.

Zelfs uw vijand zult ge liefhebben, om alleen de zonde in hem te haten. En hoe zoudt ge dan uw broeder mogen beledigen, kwetsen, zeer doen en tot bitterheid prikkelen. Wie dit doet begaat geen kleine, maar een zeer groote zonde. Hij haalt de Katoensonde in het heilig Huis des Heeren binnen. Hij gaat rechtstraads tegen Jezus in. En daarom treft hem zoo bitter harde straf.

Dat daarom een ieder toch op zichzelf en op zijn huis toesie, dat dit boose kwaad, ook waar het insloep, niet voortwoekere, maar met wortel en tak worde uitgeroeit. Het kost wel veel, hierin zichzelf te overwinnen, maar het moet, of het zou uitkomen, zooals Jezus het u dreigt, dat ge bij uw steven den hemel voor u gesloten vindt.

De zonde moet en moogt ge haten, maar uw broeder moet ge liefhebben. Tegen de zonde van uw broeder moogt en moet ge vaak toornen, maar ge doet dit ten onrechte, zoo ge niet even beslist tegen de zonde in u zelf toorn. Het blijft altoos de balk en de splinter. Scherp, als met een microscoop, de zonde in uw broeder begripen, maar blind voor uw eigen zonde zijn. Vandaar onder broeders, tot in dezelfde Kerk des Heeren, zoo telkens bittere verhoudingen; broeders van eenzelfde huis die elkander niet zetten kunnen; die alles averechts beoordeelen, en een bittere stemming jegens den broeder in hun geest voeden; een bittere stemming die zoo dikwijls achter hun rug in laster, en als ze er bij zijn, in bittere woorden zich uit.

Dit nu brengt een oordeel, een ban over de gemeente en over het gesin. Het is uit den Boose en niet uit Jezus. Het is gift voor medicijn, verrij voor balsam. En toch zijn er die in zulk een door Jezus geoordeelden toestand jaren kunnen voortleven. Stort ge u dan niet aan Jezus' stellig woord, aan zijn gestrenge uitspraak? Geloof ge dan niet, dat het uit zal komen, zooals Jezus het u heeft aangezegd? Is dan het heilig Evangelie u geen Woord Gods meer? En zoo ge dan bij de enkele gedachte aan zulk een ingaan tegen Jezus en zijn woord reeds terugdeinst, maak er dan toch, niet morgen, maar heden reeds, een eind aan. Verlaat u zelf, belijd schuld en verzen u. En zoo ge ooit een zoet en zalig oogenblik in uw leven ge gemaakt hebt, ge zult het dan als loon van uw verootmoediging opnieuw en met volle teugen genieten. Hard is Jezus tegenover een iegelijk en ook tegenover u, zoo ge zijn liefde-

wet jegens de broeders schendt, maar ook de engelen juichen om u, en Jezus ziet in heiligen vrede op u neder, zoo ge u zelf overwint, en het laatste zweem van haat tegen den broeder uit uw hart uitbant.

Amsterdam, 28 Januari 1910.

Aan de nagedachtenis van onze hooggeschatten broeder Ds. L. Van der Valk, een onzer oudste en trouwste Dienaren des Woords, dien God de Heere tot zich nam, worde ook in de *Herant* een woord van dankbare waardering gewijd.

Ds. Van der Valk behoorde tot het geslacht van predikanten, die uit de Scheiding voortgekomen, eerst op later leeftijd zich aan den dienst der Kerk gaven en zonder wetenschappelijke opleiding te hebben genomen, langs den weg van Art. VIII tot het predikambt kwamen. Maar ook in hem bleek, hoe kostelijke gaven voor de bediening des Woords God de Heere in zijn vrijmacht ook aan denulken schenken kan. Want Ds. Van der Valk behoorde tot onze uitnemendste predikers, die overal waar hij optrad, de harten boeide door uitnemende welsprekendheid, door zijn originele wijze van de Schrift te verklaren, door het rijk vertroostende en diep geestelijke element, dat hij altoos in zijn prediking wist te leggen.

Als oefenaar en catechiseermeester naar Rotterdam gezonden, werd hij al spoedig in 1864 wegens zijn kostelijke gaven tot predikant bevorderd en diende achtereenvolgens de Kerk van Delft 1869—1892, van Scheveningen 1892—1904 en van Oosterbeek 1904—1910. Uit elk dezer Kerken, die hij diende, ging de getuigenis uit, met welk een teeder hart hij de gemeente droeg, hoe rijk gezegend zijn bediening des Woords was, welk een heerlijk geloofsoptimisme hem was geschonken, hoe hij als Johannes een Apostel der liefde is geweest.

In die prediking en die trouwe zorg voor de gemeente school zijn kracht en betekenis.

Zoo ging er van hem een goede reuke van Christus uit en danken we bij zijn graf den Vader der lichten voor de kostelijke gave, die Hij ook in dezen Dienaar aan onze Kerken geschonken heeft.

Het korte stukje van Albert Verwey, die we overnemen, gaf aanleiding tot het volgend schrijven:

Naar aanleiding van Verwey's klacht over het opgroeiend geslacht en uw onderschrift daarbij, ben ik zoo vrij u beleefd opname te verzoeken van de volgende vragen:

1. Hebt u het geheele artikel van Verwey overgenomen?
2. Zoo neen, heeft Verwey in zijn schrijven ook de school betrokken?
3. De klacht van Verwey heeft u ontroerd. Ontroert het u niet veel meer, dat ge zelve, zonder de minste aanleiding ditmaal, de openbare school in deze zaak betreft?

In uw artikelen zijt ge anders gewoond, de zaken te bezien van een ruim standpunt.
4. Durft ge voor uw rekening namen de bewering, dat de jeugd, op de bijzondere school opgevoerd, wel iets gelooft, wel energie heeft, die tot edeler daad prikkelen kan?

Ons antwoord hierop is, dat we slechts een deel van Verwey's artikel overnemen en Verwey niet over de openbare school heeft gesproken. Dat we toch de openbare school hierbij betrokken, was omdat de klacht over het opgroeiend geslacht, dat geen geloof en geen geestdrift meer bezit, heenwijst op een gebrek in de opleiding en er voor ons wel geen twijfel kan bestaan, dat de openbare school hier in de eerste plaats schuld draagt. Een neutrale school, waar stelselmatig over al wat met de religie in verband staat, gezegen wordt, kan niet anders kweken dan een geslacht, waarbij het geloof wegterft.

Op de laatste vraag, of het Christelijk onderwijs dan betere vruchten afwerpt, antwoordt we zonder eenige aarzeling: ja. Al willen we hier allermindst roemen in eigen kracht en al moet met smart erkend, dat de geest van ongelooft en socialisme ook onder de leerlingen der Christelijke school slachtoffers maakt, toch is dit zeker niet aan het Christelijk onderwijs te wijten, en van het meerendeel onzer leerlingen geldt, dat ze dank zij het Christelijk onderwijs wel gelooven en in dat geloof de energie hebben, die tot edeler daad prikkelt. Heeft zelfs niet Prof. Heijmans onlangs getuigd, dat bij degenen bij wie het Christelijk geloof bewaard bleef — en dat zijn dan toch wel in de eerste plaats degenen, die op onze Christelijke scholen onderwijs ontvingen — de levensmoed zooveel hooger was, zooveel meer zelfopoffering werd gevonden, de energie zooveel sterker was gespannen.

Overigens behoef een pleidooi voor de Christelijke school in onze dagen wel nauwelijks meer gehouden te worden. De oogen gaan steeds meer open voor het gevaar, dat de openbare school aankleeft en de roepstem wordt steeds sterker om met de neutraliteit der Staatsschool te breken. Waar zelfs degenen, die vroeger 't vurigst voor de neutrale school pleitten, thans steeds luider klaagtonen aanheffen over den geest, die op onze openbare scholen heerscht, ligt daarin wel het welsprekend getuigenis, dat voor de Christelijke school kan worden geleverd.

De strijd, dien het Fransche episcopaat tegen de openbare school heeft aangeboden en dien het met zoo kloekke bealtheid doorzet, is een verblijdend teken. Het episcopaat heeft, en volkomen terecht, ingezien, hoe het neutrale onderwijs in Frankrijk feitelijk dienst doet om de laatste sporen van het geloof uit het hart des volks uit te wischen. En al mag de wijze, waarop deze strijd gevoerd wordt, niet in elk op-

zicht de sympathie van een protestantsch hart hebben, het doel, om tegen de ontkenning van het volk een dam op te werpen, kan niet anders dan warm door ons worden toegejuicht.

Dat onze liberale pers door allerlei tendentieuze artikelen het ware karakter van dezen strijd verbergt, mag daarom geen oogenblik ons oog benevelen. Frankrijk toont, wat er ook op het gebied der school van de vrijheid terecht komt, wanneer radicalisme en socialisme de teugels in handen heeft. Aan de bijzondere school wordt het leven onmogelijk gemaakt, en op de Staatsschool wordt niet alleen de religie doodgezwegen, maar stelselmatig propaganda voor het ongelooft gedreven.

En als de geestelijkheid hierover klaagt, wordt ze door de openbare onderwijzers nog met een laterproces bedreigd.

Alsof de steeds toenemende demoralisering van het Fransche volk niet het beste bewijs is, wat de vrucht is van een onderwijs, dat van God noch zijn gebod meer weten wil.

Het *Fransche Kerkblad* nam onlangs uit de brochure van Dr. Singels, den bekenden rector van het stedelijk gymnasium te Utrecht, enkele staaltjes over, om te toonen hoe droef het gesteld is met de Bijbelkennis van ons opkomend geslacht, dat aan de openbare scholen is opgeleid. De voorbeelden zijn te tekenend om ze hier niet mee te deelen:

„De Arke des Verbonds" was het vaartuig, waarin door Noach al de beesten werden bijeengebracht.

Samson was de hoofdworvoerder in de Fransche revolutie.

„Den ouden Adam" s'nggen, uitdrukking waarvan nooit was gehoord, onbegrepen dus.

Aartsbisschop: onbekend. „Misschien wel afgeleid van aartsbisschop."

Egyptische duisternis, nooit van gehoord.

„Macabeën" waren „torren of kevers bij de Egyptenaren als heilig beschouwd."

Bybionische ballingschap, — onbekend (één kandidaat had wel eens gehoord, dat de Pausen in Bybionische ballingschap waren geweest).

Heer der Heirscharen, uitdrukking onbekend; eveneens: apostel, tabernakel.

„Boetvaardige Magdalena" moest een zondige Fransche koningin zijn, die een bootocht naar Jerusalem deed, bij één der kruistochten.

„Kruisvinding", de bouw van de Roomsche kerken.

Wie was voorganger of voorlooper van Jezus? „Marcus".

Heden „Hosanna" morgen „Kruis Hem", onbekend; een ander vermoede, dat het „soo iets" uit het oude Testament zou wezen.

„Ter eldfer ure", onbekend, dat het een gezegde is, genomen uit de gelijkenis van de arbeiders in den wijngaard. Ook de verklaring was onbekend.

„Sinoone", — aanhanger zijn van de leer van St. Simon in den Franschen revolutie tijd.

Van „gelijkenissen" had één kandidaat nimmer gehoord. Slechts zelden wisten kandidaten e-nige gelijkenissen te vertellen of zelfs te noemen. Enkel den dachten dat men „stielkundige vergelijkingen", evenredigheden bedoelde.

Dat men profane en gewijde geschiednissen veelal niet wist te onderscheiden, is te begrijpen. Wel werd dikwijls profaan opgevat als: gemeen, spottend.

En „Uria's brief" werd niet begrepen, ofschoon David en Buthscha's geschiedenis toch wel bekend mag verondersteld worden. Doch één der kandidaten vermoedde dat de koning van Uriah had uit een roman van Dickens, meende dat het op dien valschen, rooden man een toespeling zou zijn.

De betekenis van de „Zondebok" te begrijpen is niet ieder gegeven; één maar maakte er van een bok of ram die op Zondag aan een feestmaal geslacht werd.

„Grootte Versoending": de trouwdag bij de Joden.

Het „Gouden Kalf" zou een beeld in Egypte zijn, waaraan menschen levend werden opgesloten en geoorst door de daaronder gestookte vlammen.

„De „Miraculeuze Vischvangst": het vangen van den visch, die den in zee geworpen ring van Polykrates (behoorlijk uitgesproken als Polykrates) aan den eigenaar terugbracht.

„Golgotaa" had volgens een leerling iets te maken met den Groot Mogol in Engelsch Indië.

„De Emmaus-gangers" stonden volgens een gymnasiast in verband met den wijnenhoeder Emmaeus in Odyssee.

„Simon" of „Samson" was een ruwe schoenmaker, aan wien de bewaking van Maria Antoinette was toevertrouwd.

Dat Nazareth en Bethchem niet werden gekend als woonplaats en geboorteplaats van Jezus, mag schandelijk genoemd worden, maar dat zij plaatsen heetten te zijn, waar gebeurtenissen uit de kruistochten zich afspeelden, is toch wel wat al te erg.

Dat Bethlehem's stal en Laniel's leeuwenkuil, Simon's haard, Jacob's ladder, Jona in den walvisch en Bileam's ezel volmaakt onbekende dingen zijn aan tal van leerlingen en examen-candidaten, zal hun de ielust wel niet benemen, maar zal toch maken, dat zij vele plaatsen in de wereldliteratuur als onbegrepen moeten overslaan.

Dr. Singels spreekt hier van *schandelijke* onkunde, maar is het woord te sterk gekozen?

Een volk, dat aan den Bijbel den rijksten schat van zijn taal te danken heeft en zoo zijn Bijbel vergat?

Er ligt in die onkunde een aanklacht tegen ons openbaar onderwijs, maar niet minder tegen de *opvoeding in het huisgesin*.

Ook dat vergete men niet.

Een dogmatisch geslacht?

XVIII.

Zoo bleek uit de door ons aangehaalde Schriftuurplaatsen, dat de Scheol volstrekt niet alleen, gelijk men thans wil, een schimnienrijk is, waar de ziel na den dood voorttoeft. De Scheol staat wel degelijk ook in verband met het *lichaam*, en het nederdalen van het lijk in de groeve der vertering, waar de wormen en maden het wachten,

wordt in de Schrift meermalen een „nederdalen ter Scheol" genoemd. Wie de Scheol van Israel op één lijn stelt met den Hades der Grieken doet reeds daarom aan dat woord geweld aan en moet tot allerlei exegetische knutselarijen de toevlucht nemen. Tot op zekere hoogte is dit terecht gevoeld door onze vaders, die daarom Scheol op menige plaats door *graf* vertaalden, en mits men het woord graf hier maar niet verstaat in den zin van een bepaald graf, maar van de groeve der vertering in het algemeen, is die vertaling ook niet onjuist. Zooals ook wij in overdrachtelijken zin zeggen, dat iemand in de golven zijn graf vindt, wanneer hij op zee verdrinkt, zoo kan ook het woord Scheol door graf worden weergegeven. In het Oude Testament wordt de uitdrukking „nederdalen naar de Scheol" dan ook meermalen afgewisseld door „nederdalen naar de groeve", of „nederdalen naar den kuil", zooals in Ps. 30: 4 en 10, waar het woord *groeve* en *kuil* niet anders dan graf betekenen kan.

Toch is hiermede de voorstelling van de Scheol niet volledig, want de Scheol neemt na den dood niet alleen het lichaam op, maar ook de *ziel* van den gestorvenen. Daarom is de Scheol meer dan het graf; het omvat ook, indien men zoo wil, wat nog achter het graf ligt; het graf is slechts een voorportaal van de Scheol, het rijk des doods, waar de mensch na het sterven heengaat. Daarom wordt in de Schrift telkens gezegd, dat ook de ziel na het sterven naar de Scheol gaat. Zoo zegt David, als God hem uit doodelijke krankheid verlost heeft: „Heere, gij hebt *mijne ziel* uit de Scheol opgevoerd; gij hebt mij bij het leven behouden" (Ps. 30: 4). Daarom profeteert David van den Christus: „Gij zult *mijne ziel* in de Scheol niet verlaten" (Ps. 16: 6). De vertaling *graf* zou hier onjuist zijn, want de Schrift leert nooit dat de ziel na het sterven met het lijk in het graf gaat. „Het stof keert wederom tot de aarde, als het geweest is, maar de geest keert weder tot God die hem gegeven heeft" (Pred. 12: 7). Het nederdalen van de ziel des menschen in de Scheol wil dus niet anders zeggen, dan dat de ziel na het sterven in de macht des doods vertoeft.

Dit nu haegt daarmede saam, dat volgens de voorstelling der Heilige Schrift de dood niet alleen het lichaam raakt, maar ook de ziel. „Voor eene beschouwing, die alleen het lichaam sterft laat en zich troost met de onsterfelijkheid der ziel, is, zegt Prof. Bavinck terecht in zijn Dogmatiek IV p. 366, in het Oude Testament geen plaats. De geheele mensch sterft. Niet alleen zijn lichaam, maar ook zijn ziel verkeert in den staat des doods en behoort der Scheol toe".

De bedreiging in het Paradijs tot den mensch gesproken: „ten dage als gij van dien boom eet, zult gij den dood sterven", geldt den geheelen mensch naar lichaam en ziel beide. Vandaar dat de Schrift meermalen spreekt van het *sterven der ziel*; zoo zegt Simon: „mijne ziele sterfte met de Philistijnen", (Richt. 16: 30) en wordt in Lev. 21: 11 en Num. 6: 6 van een *doodse ziel* gesproken, wat in onze vertaling onjuist is weergegeven door „dood lichaam".

Daarom gaat naar de voorstelling der Schrift niet alleen het gestorven lichaam naar de Scheol, om verterd te worden door de maden en wormen, maar ook de gestorven ziel daalt af naar de Scheol, om in de macht van den dood in te gaan en zijn prooi te worden. Zoo zegt Jesaja, als hij den val van Babel's Koning teekent: „de Scheol van anderen was beroerd om uwentwille, om u tegemoet te gaan als gij kwaaamt; zij wekt om uwentwille al de schimmen op; zij doet al de koningen der Heidenen opstaan van hunne tronon; die altogader zullen antwoorden en tot u zeggen: gij zijt ook krank geworden als wij, gij zijt ons gelijk geworden" (Jes. 14: 9, 10). Hier is de Scheol niet het graf, want de lijken kunnen niet opstaan en spreken, maar de verblijfsplaats der afgestorven zielen, die Babel's koning na zijn dood in de Scheol begroeten, omdat hij, de machtige heerscher op aarde, geworden is als hunner een.

In dien zin opgevat is de Scheol voor alle menschen bestemd. „Wat man leeft er, zegt de Psalmzichter, die den dood niet zal zien, die zijn ziel zal bevrijden van het geweld der Scheol?" (Ps. 89: 49). Niet alleen Joab en Simé (I Kon. 2: 6, 9) maar ook Jakob en Jozef (Gen. 37: 35); niet alleen de trotsche Koning van Babel (Jes. 14: 9, 10), maar ook de vrome Hiskia (Jes. 38: 10) dalen af naar de Scheol. Bidt Job zelfs niet, als het leven hem te bang wordt: „Ook of Gij mij in de Scheol verstaakt, mij verbergt, totdat u toorn zich afkeerde" (Job 14: 13). De Scheol is het huis, waar allen heengaan na den dood, goddeloos en rechtvaardigen, zondaren en vromen, Israel en de heidenen.

Nu heeft de geloovige in het Oude Testament wel zeer diep gevoeld, hoe in dit sterven en af dalen in de Scheol een smaadt, een vernedering, een lijden voor den mensch school. Daarom wordt de Scheol ook met de donkerste verwen geschilderd. Hoor maar, hoe een Job er over klaagt: „Houdt op, zet van mij af, zoo bidt hij tot God, dat ik mij een weinig verkwikke, eer ik henenga (en niet wederkom) in een land der duisternis en der schaduwen des doods, een stikdonker land als de duisternis zelve en zonder ordeningen en het geeft schijnsel als de duisternis (Job 10: 21, 22). Laat de psalmzichter het u zeggen: „mijn leven raakt tot aan de Scheol; ik ben geverend met degenen, die in den kuil nederdalen; ik ben geworden als een man, die krachteloos is, afgezonderd onder de dooden, gelijk de verslagenen, die in het graf liggen, die Gij niet meer gedenkt en zij zijn afgesneden van uw hand; Gij hebt nedergelegd in den ondersten kuil, in duisternissen en diepten" (Ps. 88: 4—7). En niet minder aangrijpend klaagt Hiskia over wat in de Scheol

hem wacht. „Ik zeide: van wege de afsnijding mijner dagen zal ik tot de poorten van de Scheol heengaan; ik zal den Heere niet meer zien in het land der levenden; ik zal de menschen niet meer aanschouwen met de inwoners der wereld" (Jes. 38: 10, 11). Zooals de hemel daarboven, de plaats is, waar God woont en geluk en zaligheid wordt gevonden, zoo is de Scheol in de diepte, een land der duisternis en der schaduwen des doods. Na eens wordt de Scheol vergeleken bij een burch, een kasteel, met poorten en grenzelen gesloten, waaruit niemand wederkeeren kan (Job 17: 16 Job 38: 10 Job 7: 9); dan weer bij een ontraggelijk monster, dat zijn muur wijl opensperst, om al wat leeft te verslinden, en onverzadiglijk is in zijn begeerte (Job 5: 14 Spr. 27: 20); uitdrukkingen, die natuurlijk niet letterlijk, maar als beelddsprak zijn op te vatten.

In de Scheol houdt voorts alle arbeid, alle geestelijke leven op. Het is een „land der vergetelheid" (Ps. 88: 13), waar „geen werk, noch verziening, noch wetenschap, noch wijsheid is", waar de „dooden niet met al weten", waar „hun liefde, hun haat, hun nijdigheid is vergaan en zij geen deel meer hebben in deze eeuw" (Pred. 9: 5, 6, 10). En wat nog het smartelijkste is voor den vrome onder Israel, wie ingaat in de Scheol kan God niet meer loven en prijzen, zooals op aarde: „de dooden zullen Hem niet prijzen, noch die in de stilte zijn nedergedaald" (Ps. 6: 6; 88: 11, 12; 115: 17).

Nu mag niet gezegd worden, dat deze donkere, sombere en troosteloze voorstelling van de Scheol een volksvoorstelling was, die Israel met alle volken gemeen had en die toont, hoe Israel nog op zooveel lager trap van geloofleven stond dan wij. Zeker is het waar, dat ook bij de heidensche volkeren zulke voorstellingen voorkomden; dat daarin zich uitsprekt, hoe de mensch van nature in den dood iets bangs en schrikkelijks ziet, en dat deze voorstelling in het Oude Testament meer dan in het Nieuwe op den voorgrond treedt. Maar wie de heidensche voorstellingen kent aangaande het schimnienrijk of den Hades, weet ook, hoe geheel anders het beeld is, dat het Oude Testament van de Scheol geeft. Al het fabelachtige, dat de heidensche voorstelling aankleeft, van een driekoppigen helhood, van een schipper, die de zielen overvaart, van een dorsten der schimmen naar bloed enz. wordt juist bij Israel niet gevonden. In dichterlijke stukken van het Oude Testament mag de Scheol bij een monsterachtig dier of bij een burch met poorten en grenzelen vergeleken worden, maar dit alles is duidelijk als beelddsprak bedoeld in de voorstelling der Schrift kenmerkt zich door haar zuiverheid en eenvoudigheid. Reeds daaruit blijkt, dat we bij Israel te doen hebben met een volk, dat onder de openbaring Gods leeft. Maar nog veel meer daaruit, dat de dood met al wat daarmede samenhangt, bij Israel beschouwd wordt niet als een natuurproces, gelijk de heidensche volken dit doen, maar als een straf Gods over de zonde. De „tol der natuur betaelen" is een uitdrukking, die in de Schrift nergens voorkomt en die voor Israel zelfs onmogelijk zou wezen. In het sterven van den mensch om neer te dalen in de Scheol, ziet Israel niet de wet van „worden en vergaan", die heel de natuur beheerscht en waaraan de mensch zich gelaten te onderwerpen heeft, maar Israel voelt in dien dood en die Scheol een bange, vijandige macht, die om der zonde wil op hem is losgelaten en vandaar de horror mortis, de angst en vrees voor den dood, die in het Oude Testament telkens ons tegenkomt.

Dit angstige gevoel nu moest vooropgaan, zou de heerlijkheid der vertroosting, die voor Gods kind ook in den dood is weggelegd, door hem begrepen worden. De wet is ook hier de tuchtmeester tot Christus. Zonder kennis der ellende is er geen kennis der verlossing denkbaar. Waar de mensch zich geen zondaar weet, kan hij de genade van Christus ook niet verstaan. En zoo kan ook de heerlijkheid van wat God ook in den dood voor Zijn kind doen zal, niet begrepen, niet gewaardeerd, wanneer niet eerst getast en gevoeld is, wat bange en ontzettende macht van het verderf in den dood tegenover den mensch optreedt. Het is dus niet zoo, dat bij Israel het natuurlijke element in het volksgeloof deze Scheolvoorstelling is en dat nu daartegenover als openbaring Gods komt te staan de hope op het eeuwige leven. Wie dit zegt, doet te kort aan het woord van den Apostel, dat alle Schrift door God is ingegeven en nuttig is tot leerling en onderwijzing. De openbaring Gods schuilt niet als losse godkoren in die enkele teksten, waarin een ander vergezicht op het leven hiernamaals wordt geopend, terwijl al de overige uitspraken van Jakob, Jozef, David, Hiskia enz. als uitingen van het volksgeloof zouden te beschouwen zijn. Maar het is zoo, dat God de Heere naar zijn wijs opvoedingsplan beide tegelijk doet: enerzijds bij Israel verdiept het natuurlijk gevoel van afgrijzen voor den dood, zoodat al het smadelijke en smartelijke, dat voor den mensch in den dood ligt, door Israel veel dieper dan door een der andere volkeren verstaan wordt, maar ook anderzijds in dat land der schaduwen des doods het licht Zijner genade doet doorbreken, waardoor Gods kind gevoelt, dat ook in dat sterven God hem niet loslaat en dat wie in dit leven Jakob's God tot hulpe heeft, zelfs in den dood niet beschaamd zal uitkomen.

Wie dan ook beweert, dat de heilsvetwachtiging van Israel alleen tot dit leven beperkt was, maar niet het leven hiernamaals gold, doet het Oude Testament onrecht aan. Al wondte Israel niet bij het volle licht, dat ons ontstoken is, omdat de Opgang uit de hoogte nog niet verschenen was, — *st* was toch een morgenrood der hoop, dat ook in het land der duisternis doorbrak. En die hope was er van meet af. Al

klagt Jakob zijn sterfbed wacht ik, o somber Job toch: „Ik we zal de laatste zij na mijn hebben, zal schouwen". Moge zuchtte geen gedachte Scheol, maar Heere is mijn ken; al ging des doods, want Gij zijt staf, die ver God leidt zijn dood toe, mi en laat hem zelf noemt en Jakob, daaruit blijkt, diing der dood God der dood zij leven Hem niet: zij zullen *te leven* reeds is. Zoo open onder het Oude met den li is, dat er een zal: „Maar ik tigheid aansch den met Uw (Ps. 17: 5). geweld der Se mij opnemen", leiden door U mij in heerlijk „Gij zult mij maken." (Ps. 1

1. Nederlands eenigingen op Gr nokkx 1910. Ne van de Christel Nederlaad. Uiga Gereformeerde J. BESSEN, vaardigen). Het vriend van Dr. Vereeniging, De C Premie-uitgave bij 1. De Nederla vereenigingen op zond ons zijn j, bijkans voorbij is, kondigen.

Naar men weet, organisatie van d Gereformeerde g aan den in- en nigen. De bond de Jongelingsver grondslag om, ove volkskarakter, w kennen en belij selen voor Keik, dit Jaarboekje zal van den Bond z Bshave toch al w verjaardagen van h enz., met andere geeft het ook *bij* in *Volksverteenoo* is voor de Gerefor meeleven met de Po

Eén opmerking e het hoofd van iede schriften van gerefor min verwoedige BBTX dat boven. Egnit zooverer ov ook BBTX een citaat zelf werd gemaakt. Het laid *grote kunstenaar* heeft nooit iets sma geen tijd en lust o maar ik moet in d dat ik er niets v hier heel iets ande formeerde jongling samenstellers. aullen merking ten goede doet achterwege h gronde vrees, dat o als een heel me gebruiken.

Volgt in het be Christelijke Jongel den *Wereldbond*, da Uiteraard heeft h gingen op Gereform plaats p 33—115.

Dze Statistiek is samenstellers brenge allen, die hun daat hebben verschaft. I alles vindt wat h het Jaarboekje bijooe er de sprekeude cijf en 11382 leden.

Dit geeft mede v Calvinisme ten onze In deze Statistiek gens van de ander landsche Jongelings emigingen en 11382 50 en 900; het Luth Cur. Getel. met 16 e er nog 179 Vereenigi „bij geen Verbond a

Een bijzondere g samenstellers van di dat zij er op p. 127 ggeven aan den Nij Bond met: zijn Orga man, zijn Hoofm 7000 MILITAIEN. O Kruizen voor onze ken wat op p. 127 st die in mil. dienst treden op te geven. *Militairen Tehuis* in tij ingedeld zijn. *El risten van C. J. V. n in dienst zijn."*

Ten slotte geeft d alag van den Bond verschillende Afdelin verlag. De samenstellers, a Bondbestuur JAC. v DE LANGE, hebben een